

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

posmediu
2007 - 2013
Investim în mediu. Credem în viitor

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Proiect cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR)

Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița
Situl de Importanță Comunitară ROSCI0031
Aria de Protecție Specială Avifaunistică ROSPA0020

MĂSURI DE MANAGEMENT ȘI ACȚIUNI DE CONSERVARE A BIODIVERSITĂȚII

Măsurile și acțiunile prezentate aici sunt conținute în planul de management al Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița, realizat în cadrul proiectului:

Elaborarea planului de management al Parcului Național Cheile Nerei – Beușnița (ROSCI 0031 și ROSPA 0020 Cheile Nerei – Beușnița)

finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), în cadrul Programului Operațional Sectorial Mediu, Axa prioritară 4

Beneficiar:

Universitatea de Științe Agricole și
Medicină Veterinară a Banatului
„Regele Mihai I al României” –
Timișoara

<http://usab-tm.ro/>

Partener:

RNP-ROMSILVA – Administrația
Parcului Național Cheile Nerei -
Beușnița RA

<http://www.cheilenerei.beusnita.ro/>

Site-ul proiectului:

<http://cheilenerei.usab-tm.ro/index.html>

Notă: Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar punctul de vedere al Uniunii Europene.

Ce este un plan de management al unei arii protejate

Planul de management al unei arii protejate este un document strategic de orientare a managementului, bazat pe un diagnostic științific și pe concertarea eforturilor tuturor celor interesați: autorități locale, agenți economici, comunități locale, diverse organizații. În toată Uniunea Europeană s-a recurs la întocmirea de planuri de management care cuprind seturi de măsuri de conservare, ca expresie a dorinței de adaptare la situații concrete. Scopul general al aplicării unui plan de management este acela de menținere sau aducere a habitatelor și populațiilor speciilor menționate în cele două directive (Directiva Habitate și Directiva Păsări) într-o stare cât mai apropiată de optimul care să le garanteze existența îndelungată, stare care se numește *stare favorabilă de conservare*.

Astfel, pornind de la cele două directive, alte documente europene privitoare la mediu, prevederi specifice din legislația națională, contextul socio-economic actual și previzibil, diagnosticul științific al biodiversității și stării acesteia, planul de management definește:

- obiective de conservare (ținte de atins),
- priorități ale conservării (specii, habitate, peisaje, valori culturale),
- măsuri de conservare (acțiuni prin care se pot atinge obiectivele),
- mijloacele necesare atingerii obiectivelor.

Deoarece, în multe situații, biodiversitatea actuală este rezultatul interacțiunii îndelungate dintre comunitățile omenești și mediul natural (exemplul cel mai bun este cel al pajiștilor de deal și munte), implicarea comunităților locale este una dintre cele mai importante condiții ale reușitei conservării.

Agricultură tradițională (© Adorian Ardelean)

Biodiversitatea este conectată cu sociodiversitatea și diversitatea culturală; specificul natural, cu tradițiile locale; patrimoniul natural, cu specificul arhitectural, arheologic, gastronomic, folcloric, agricol, etc. Planul de management trebuie să conțină un inventar al tuturor acestor aspecte și să prevadă măsuri pentru punerea lor în valoare, prin metode de conservare durabilă.

Păstoritul oilor (© Florin Prunar)

Este important de menționat că fiecare stat membru al U.E. și-a asumat obligația de a implementa directivele și, implicit, de a elabora planuri de management ale siturilor Natura 2000 și că una dintre cele mai mari probleme ale conservării o constituie contradicția dintre dorința de dezvoltare economică (manifestată de administrațiile locale, antreprenori, care adesea nu locuiesc în zonă, politicieni etc.) și necesitatea de a prezerva resursele naturale (ceea ce nu este sinonim cu a renunța complet la exploatarea lor). Această contradicție este pregnantă în România și se manifestă în diverse forme (presiuni politice și economice, distrugerii greu reparabile ale patrimoniului natural, inducerea în eroare a publicului cu privire la valoarea biodiversității, vid legislativ etc.).

Patrimoniul natural al României este unul cu mult peste media Uniunii Europene, judecând după ponderea în teritoriu a zonelor naturale și seminaturale, după persistența, încă, a unor practici agricole tradiționale, după speciile și ecosistemele (habitatele) rămase neafectate de industrializare, agricultura intensivă, transporturi.

Habitat prioritar, cu travertin, pe valea Beușnița (© Florin Prunar)

La scara teritoriului național, zonele cu cea mai mare valoare conservativă, exceptând Delta Dunării, sunt concentrate în etajele colinar, montan și subalpin, iar din punct de vedere geografic, latura vestică a catenei Carpaților Meridionali are o mare concentrare de arii protejate, doar pe teritoriul județului Caraș-Severin găsimu-se, cel puțin cu suprafețe parțiale, unele dintre cele mai cunoscute parcuri naționale și naturale (Retezat, Cheile Nerei-Beușnița, Porțile de Fier, Domogled-Valea Cernei, Semenic-Cheile Carașului). Instituirea rețelei Natura 2000, prin suprapunerea de *situri de importanță comunitară* (SCI-uri) și/sau *arii speciale de protecție avifaunistică* (SPA-uri) peste sistemul de arii protejate naționale deja existent, este o oportunitate de trecere efectivă la conservarea naturii (de reamintit că, până în anul 2004, parcurile nu au avut administrații funcționale).

Actualul Parc Național Cheile Nerei-Beușnița, peste care se suprapun situl ROSCI0031 și situl ROSPA0020, este deosebit de valoros prin:

- patrimoniul natural deosebit, evidențiat prin diversitatea peisajelor, a habitatelor, prin specii de plante și animale sub-mediteraneene, endemice, relictare sau rare, protejate la nivel european și național, prin numărul ridicat de orhidee spontane, prin specii care se mai găsesc doar aici, ca într-un ultim refugiu;

Pajiște cu orhidee (© Corina Ardelean)

- obiectivele turistice naturale (Cheile Nerei, Lacul Dracului, Ochiul Bei, Cascadele Bigăr, Șușara, Beușnița) și istorice din parc și împrejurimi (tunele săpate în piatră pe Cheile Nerei, drumul roman, Cetatea Iliidia, obiective arheologice etc.);
- substratul geologic calcaros (carstic), modelat într-un relief aparte;
- specificul vieții rurale (practici tradiționale de interacțiune cu natura, folclor etc.).

Tunele în piatră, pe cursul râului Nera
(© Corina Ardelean)

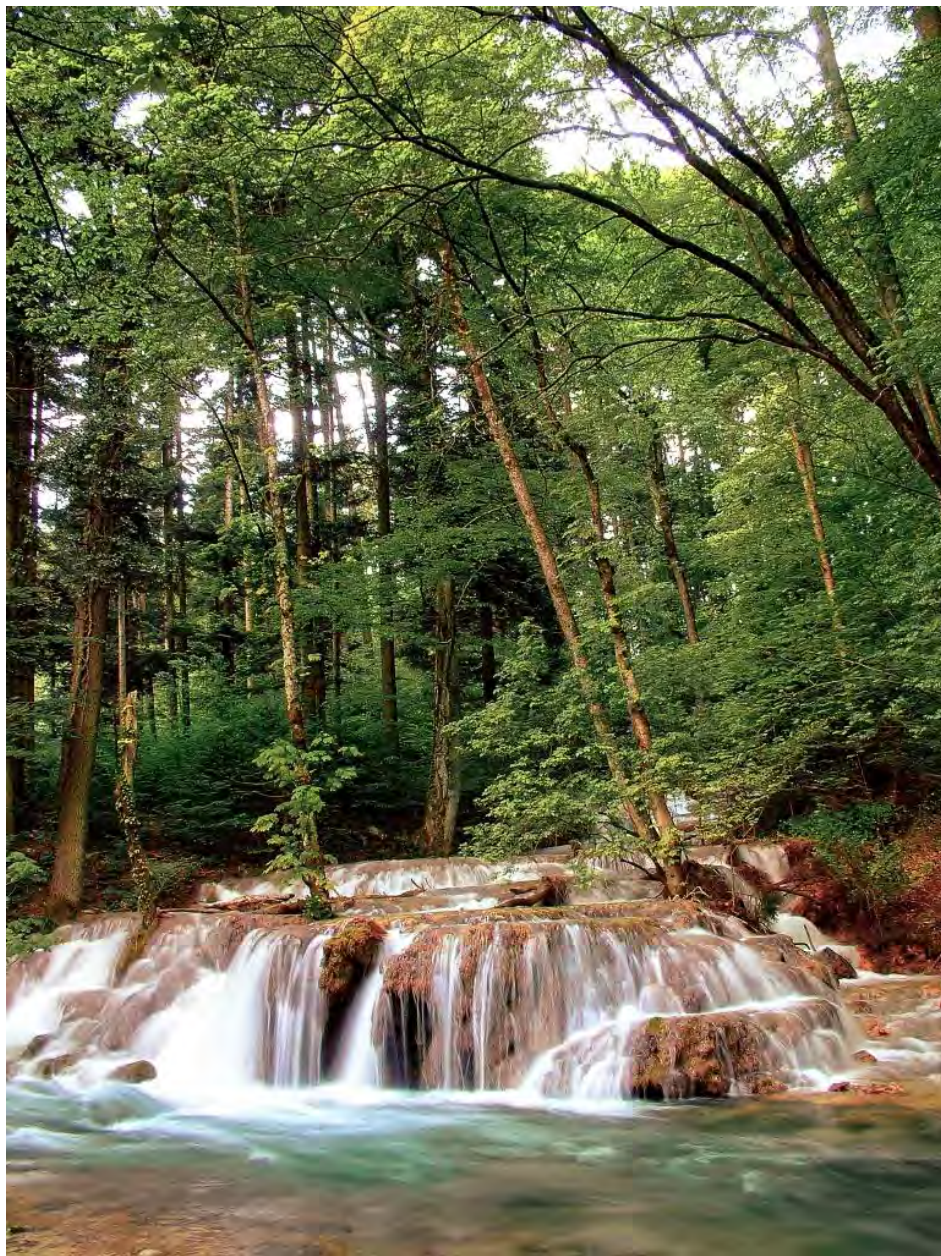
Pod de lemn, suspendat peste Nera
(© Florin Prunar)

Lacul Ochiul Beiuului - peisaj subacvatic (© Dan Stănescu)

Lacul Dracului (© Cătălin Buda)

Praguri și cascade pe râurile Bei și Beușnița (© Cătălin Buda)

Mori vechi de apă (© Florin Prunar)

Creșterea animalelor domestice (© Alma Nicolin)

Gestionarea durabilă a resurselor parcului național și a zonelor învecinate trebuie să aducă avantaje economice locuitorilor. Parcul Național Cheile Nerei–Beușnița se află în apropierea unor orașe (Oravița, Anina, Reșița, Bozovici) însă caracteristicile zonei sunt satele (Sasca Română și Sasca Montană, Ciclova, Ilidia, Cărbunari, Lăpușnicu Mare, Șopotu Nou, Moceriș) și, nu în ultimul rând, sălașele. Dintre aceste comunități locale, Sasca Montană este una dintre cele mai cunoscute pentru sporturi și activități specifice (drumeții, alpinism, rafting, ciclism, călărie), alte sate fiind apreciate pentru bucătăria tradițională și obiceiuri, încă bine conservate.

Potențialul turistic al zonei este foarte ridicat, chiar dacă infrastructura este încă slab dezvoltată. Managementul corect al ariei protejate se poate realiza doar plecând de la analiza presiunilor antropice existente, prin aplicarea unor măsuri care să armonizeze prezența omului cu mediul său natural.

Un mesaj adresat turiștilor, la cascada Văioaga (© Gabriel Arsene)

Impactul antropic

Conservarea naturii poate fi privită, la modul cel mai simplu, ca un set de măsuri subordonate următoarelor două strategii:

- excluderea oricărei forme de intervenție a oamenilor din siturile cu mare grad de naturalitate, care se pot menține fără intervenția omului (de exemplu păduri virgine și cvasi-virgine, peșteri cu regim special);
- păstrarea activităților umane la nivelul care poate asigura perpetuarea timp îndelungat, a speciilor și ecosistemelor în care omul a intervenit de sute de ani (de exemplu pajiștile colinare și montane).

În ambele cazuri, este vorba de reglarea nivelului impactului antropic. Impacturile prezente (presiunile) și cele viitoare, previzionate (amenințările), sunt elemente majore în alegerea măsurilor de conservare. Intervenția directă a omului (prelevarea de resurse naturale din ecosisteme) sau cea indirectă (poluare, chiar la distanță, dar care are efecte în aria protejată, schimbările climatice) pot determina îndepărtarea unui habitat de starea lui de conservare favorabilă sau chiar dispariția lui.

Constatarea existenței unei presiuni (impact negativ actual) și a intensității acesteia este deseori dificilă prin activități directe în teren; este cazul braconajului și a altor acțiuni ilegale. Planul de management trebuie să conțină măsuri preventive (deși nu toate amenințările pot fi previzionate), în virtutea principiului precauției (mai bine este să evităm o acțiune, dacă aceasta comportă un risc). De aceea unele măsuri din planul de management pot fi percepute ca fiind restrictive și nerezonabile. În astfel de situații sunt necesare cercetări aplicative, în situații concrete, pentru a determina nivelul superior până la care poate merge exploatarea unei resurse naturale, precum și activități de conștientizare a factorilor interesați, de stimulare și sprijinire a unor acțiuni care să nu afecteze nivelul de trai al acestora.

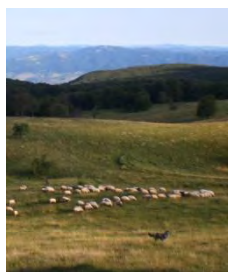
La nivelul Uniunii Europene, în Rețeaua Natura 2000, impacturile negative asupra speciilor și habitatelor sunt codificate printr-un sistem aplicabil atât presiunilor, cât și amenințărilor. Astfel, acest sistem are, ca prim nivel al clasificării, tipul de activitate, codificat cu o literă („A” pentru agricultură, „B” pentru silvicultură, „C” pentru minerit și producerea de energie, „D” pentru transporturi etc., până la „U”, pentru presiuni și amenințări necunoscute); în cadrul fiecărei categorii, mai există cel mult încă trei sub-ranguri (de exemplu

„B02.02.01” înseamnă efectuarea de plantații / replantări cu specii alohtone de arbori).

Pe suprafața Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița, precum și în SCI și SPA Cheile Nerei–Beușnița, au fost identificate impacturi din mai multe categorii, asupra speciilor și habitatelor care au făcut obiectul studiului. Dată fiind ponderea habitatelor de pădure, impacturile asupra acestora se încadrează, în general, în categoria managementului și exploatării forestiere necorespunzătoare obiectivelor de conservare; aceste impacturi sunt în mare măsură efectul acțiunilor silvo-culturale aplicate anterior instituirii regimului de parc național, respectiv sit Natura 2000. Astfel de acțiuni au încă efecte negative, nu numai asupra comunității de plante în baza căreia se recunoaște habitatul, cât și asupra speciilor de animale (lilieci, alte mamifere, nevertebrate, păsări care au ca mediu de trai pădurea matură).

Impacturile activităților agricole privesc pașiștile, în cazul cărora se observă o restrângere a suprafețelor prin reînălțarea tufărișurilor și a pădurii. Turismul este listat în categoria impacturilor pentru zonele deja frecventate (Cheile Nerei, Valea Beiului, Valea Miniș, Sasca Română - Sasca Montană), dar este probabilă o creștere a activităților turistice și în alte zone ale parcului, cu mare valoare a peisajelor. Exploatarea resurselor minerale este un impact care afectează și va afecta cursul inferior al Nerei, din SCI, așadar de la ieșirea din parcul național, porțiuni de curs care se află și sub influența poluării (deșeuri de origine domestică, deversări etc.).

Impacturi antropice de tip A: abandonarea exploatării pașiștilor (cu instalarea de tufărișuri, ca stadiu evolutiv spre pădure) și pășunat intensiv (Poiana Roșchii)

Reprezintă două extreme ale aceleiași probleme: menținerea pașiștilor este posibilă prin menținerea activităților de pășorit, însă la un nivel care să nu degradeze habitatele prin supraexploatare.

Impact de tip B: exploatări silvice

Impact de tip C: zonă de extragere a nisipului și pietrișului, pe cursul Nerei

Impact de tip E: depozitarea deșeurilor

Impacturi de tip F: capcane, braconaj

Impacturi de tip G: sport și activități recreative în aer liber

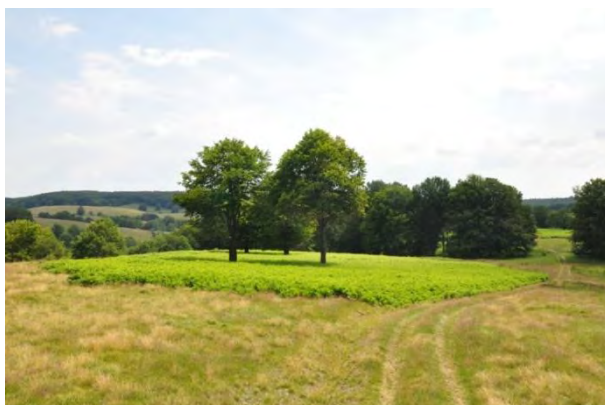
Impacturi de tip H: poluarea apelor de suprafață.

Impact de tip I: specii invazive: cenușer (stânga); salcâm albastru (dreapta);

ferigă de câmp:

Impacturi de tip J: incendii

Măsurile de management asigură gestionarea corectă a ariei protejate

Pădurile din Cheile Nerei-Beușnița, păduri de foioase în marea lor majoritate, sunt importante din mai multe puncte de vedere:

- adăpostesc specii de plante rare, precum bujorul de pădure (*Paeonia mascula*), dar și numeroase specii prioritare de nevertebrate, păsări și mamifere (inclusiv lilieci);
- din punct de vedere biogeografic, vegetația ariei protejate este una de intersecție a influențelor panonică, ilirică (submediteraneeană, în general), balcanică și dacică;
- pădurile contribuie, alături de diversitatea reliefului, la aspectul deosebit al peisajului;
- pădurile din afara zonelor de protecție strictă și integrală constituie o resursă regenerabilă de lemn, plante medicinale, ciuperci comestibile, fructe de pădure și asigură alte funcții importante, cum este controlul regimului hidrologic - prevenirea inundațiilor;
- amplifică valoarea turistică și științifică a parcului și a sitului.

Până la constituirea administrației proprii (în anul 2004), dar și după aderarea la Uniunea Europeană (în 2007), respectiv după implementarea în România a Rețelei Natura 2000, o bună parte a pădurilor din Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița au fost tratate ca păduri de producție. Excepție au făcut acele unități amenajistice, în general din rezervațiile naturale, în care s-au interzis tăierile, prin Ordinul M.A.P.A.M. nr. 552/2003. Tranziția spre gestionarea protectivă a pădurii din parcul național este imperioasă și obligatorie, în virtutea legislației europene și române.

Pădurea fiind un ecosistem care se constituie în decenii și se menține secole, obiectivele de conservare trebuie să țină seama de aceste scări de timp. Scopul general al managementului conservativ este restaurarea, acolo unde este cazul, și menținerea stării de conservare favorabile; atingerea acestui scop nu este posibilă întotdeauna pe perioada de implementare a unui plan de management, care este de regulă de 5 ani.

În termeni ecologici, scopul managementului este acela de a restaura starea de naturalitate a pădurii, de echilibru între comunitatea de plante,

comunitatea de animale și mediul abiotic. Această stare ideală este indicată de acele parcele în care s-au făcut cele mai puține intervenții silvice, iar pentru suprafețele puternic perturbate (de exemplu tăieri recente) este uneori nevoie de cercetări suplimentare pentru a o stabili.

Obiectivele conservării pădurii, cu datele de care dispunem la acest moment (unele măsuri legislative și evoluția mediului economic nu pot fi anticipate), sunt realizabile atât prin aplicarea de măsuri de conservare din categoria celor pasive (instituirea unor restricții), din categoria celor active (restaurare ecologică, de exemplu), cât și din categoria proceselor imateriale (sensibilizarea comunităților locale și a vizitatorilor).

Unul din cele 12 panouri de informare și conștientizare, realizate prin acest proiect.

Pajiștile (pășunile și fânețele) din munții României există și se mențin datorită activităților pastorale. Cea mai relevantă imagine a dependenței acestor ecosisteme semi-naturale de pășorit este oferită astăzi, la scara teritoriului național, de sutele de mii de hectare de pășuni de deal și munte invadate de ferigă și arbuști, la câțiva ani după abandonarea exploatării lor. Odată cu instalarea ferigii mari (*Pteridium aquilinum*) sau a arbuștilor și apoi a pădurii, dispar populațiile unor plante erbacee, dar și populațiile de insecte, fluturi, alte

nevertebrate dependente de aceste plante. Dată fiind frecvența intervențiilor antropice (cosit și pășunat anual, curățat de arbuști, mușuroaie, pietre etc.), în conservarea habitatelor de acest tip este importantă însușirea de către fermieri / localnici a unui cod de bună conduită pastorală, constituit din prevederi legale și reguli specifice sitului și locației în sit (pantă, vecinătăți, compoziție floristică etc.). Obiectivul general pentru managementul pajiștilor îl constituie perpetuarea aceluiași factori care au dus la formarea și menținerea pajiștilor multiflore, adică exploatarea extensivă, pe cât posibil prin metode tradiționale.

Relieful carstic este reprezentativ pentru aria protejată Cheile Nerei-Beușnița și, împreună cu covorul vegetal caracteristic (e.g. tufărișuri de liliac sălbatic), creează un aspect general asemănător cu masivele calcaroase, de mică înălțime, de la sud de Dunăre. Menținerea acestor habitate în linia dinamicii lor naturale se face ținând seama de fragilitatea lor și de caracterul dispers, sărac al vegetației de stâncării (însă constituită din specii valoroase sub aspect conservativ). Un avantaj, în multe situații, îl constituie accesul dificil cu piciorul, ceea ce ferește de prezența antropică directă.

Acvila de munte (pui), specie foarte rară, sensibilă față de orice impact antropic

(© Dan Stănescu)

Zonele umede din PN Cheile Nerei-Beușnița sunt constituite din cursurile Nerei, Minișului, Beiului și a celorlalte râuri mai mici, de pâraie, văi permanente sau temporare, izvoare, de lacul Gura Golâmbului și, într-o mai mică măsură, de zone microdepresionare în care stagnează apa.

Râurile, pâraurile și zonele ripariene, oferă condiții de viață unor specii aparte, dar sunt și veritabile coridoare ecologice. Diversitatea specifică este foarte mare, corelată cu diversitatea condițiilor abiotice. Cursurile de apă sunt însă supuse unui impact antropic puternic, în special pe văile largi din apropierea satelor, așa cum este cazul Nerei, în porțiunea de sit de importanță comunitară, după ieșirea de pe teritoriul parcului național. Nu întâmplător pădurile aluviale constituie un habitat prioritar: pe lângă importanța lor în menținerea diversității speciilor de floră și faună, acestea reprezintă un important element al peisajului și îndeplinesc și un rol în consolidarea malurilor și atenuarea efectelor inundațiilor, de aceea orice impact antropic trebuie strict controlat (tăieri de arbori, traversarea cursurilor de apă cu autovehicule, depozitarea deșeurilor, pășunatul și adăpatul turmelor, extragerea nisipului și pietrișului etc.).

Râul Nera, primăvara (© Florin Prunar)

Cursurile de apă necesită menținerea lor într-o stare cât mai apropiată de cea naturală, cu atât mai mult cu cât două dintre aceste habitate sunt prioritare și reprezentative pentru Cheile Nerei – Beușnița: cursurile de apă cu depuneri de travertin și pădurile aluviale.

Printr-un management adecvat, întreaga arie protejată integrată (parc național, SCI și SPA Cheile Nerei - Beușnița) va putea fi menținută cel puțin la nivelul actual de conservare. Însă, suntem capabili să înțelegem mai mult decât atât și să ne corectăm modul de gândire și de acțiune, astfel încât să contribuim chiar la îmbunătățirea semnificativă a stării de conservare a acestei zone, atât pentru oamenii din partea locului cât și pentru cei care caută Natura, atunci când simt nevoia să o vadă, să o atingă, să o descopere în complexitatea sa.

Sediul Administrației Parcului Național Cheile Nerei – Beușnița
(sat Sasca Română, str. Principală, nr. 236, Sasca Montană,
Caraș-Severin, România, tel.: 0255 206 108)

La elaborarea acestui material au contribuit:

Gabriel Arsene & Alma Nicolin (coordonatori)

Ilinca Imbrea, Silvia Prunar

Vasile Constantin (director, Administrația PN Cheile Nerei – Beușnița)

Călin Uruci (biolog, Administrația PN Cheile Nerei – Beușnița)

Toate drepturile asupra fotografiilor din acest material sunt rezervate autorilor:

Florin Prunar, Corina Ardelean, Adorian Ardelean, Dan Stănescu, Cătălin Buda, Ioan Duma, Gabriel Arsene, Ioan Bănățean Dunea, Bogdan Bădescu, Alma Nicolin

Acest material a fost realizat în cadrul proiectului ***Elaborarea planului de management al Parcului Național Cheile Nerei – Beușnița (ROSCI 0031 și ROSPA 0020 Cheile Nerei – Beușnița), SMIS CSNR 36394.***

Proiectul este cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională, în cadrul Programului Operațional Sectorial Mediu (Axa prioritară 4) .

Mai multe informații pe: **<http://cheileneri.usab-tm.ro>**

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.

Material editat de către Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” din Timișoara

Mai 2015

